(شیوەخوێن)
ناوێکی نوێ بۆ کەرکووک

بەکر دەرویش
(دوزخورماتوو)

سەرەتا

هیچ دەقێکی ئەدەبی بێ مێژوو نییە و هیچ تێکستێکی ئەدەبیش لە بۆشاییەوە نایەت، بەڵکو بەشێوەیەک لە شێوەکان ڕەگ و ڕیشەی لە زەوییەکەوە ئاودەخواتەوە و لە کەشوهەوای واقیعێکەوە سەرچاوە دەگرێت، دەقی ئەدەبی داڕێک نییە لە بۆشایدا بڕوێت، بەڵکو داڕێکە ئینتمای بۆ واقیعی خۆی هەیەو بە گوێرەی ژینگەکەی سەوز دەبێت و گەشە دەکات، گەڵای سەوز و جوانی بەگوێرەی دنیاکەی خۆی ڕەونەق دەداتەوە، هەر دەقێکی ئەدەبی ئەگەر مێژوویەکی تێکەڵ بە فەنتازیاو واقیع و خەیاڵی هەڵنەگرتبێت ئەوە هەر زوو دەبێتە تێکستێکی بێڕەنگ و بەرگەی کەمترین تینی هەتاوی ڕەخنەیەک ناگرێ، گەلێک لە ئەدیبان و هونەرمەندان لەم ڕوانگەیەوە مامەڵە لەگەڵ بەرهەمەکانیاندا دەکەن و ئەوەی دەینووسن تێهەڵکێشێکە لە مێژوو و خەیاڵ و جوگرافیا و جوانی، ئەدیبی شارەزاو کارامە نایەت هەروا بۆ شۆخی دەقێک لە نێوان ئەرز و ئاسماندا بنووسێ و بەناوی جوانییەوە بەمۆلەقی بیهێڵێتەوە، چونکە داری ئاوا بەرگەی بچووکترین باهۆز ناگرێت و (با) دەیبات، بۆ بەرگری کردنیش لەوەها حاڵەتێک ئەو داڕێک دەڕوێنێت ڕەگی پتەوی لە نێو زەوییەکی ڕەسەندا بێت و پەلوپۆکەشی ڕەنگاڵە و جوان و سەرنج ڕاکێشەر بێت، ڕۆژانە ببێتە جێگا و مەقسەدی دەیان بالندەی عاشقی دوای خوێندنەوە و موتاڵا کردن بەم تێگەیشتنەمان لە دەقی ئەدەبی، چیرۆکی (شیوەخوێن)ی چیرۆکنووس (جەلیل کاکەوەیس) دەخوێنینەوە.

ناوونیشانی چیرۆکەکە

ناوونیشان لە کاری ئەدەبی و فەرهەنگیدا هونەرێکی

جەلیل کاکەوەیس

ئێستێتیکی وردکارە و پێویستی بە شارەزایی و سەلیقە هەیە، چونکە وەک یەکەم هەنگاو وایە کە خاوەنەکەی دەیهاوێ، دواتر ئەم هەنگاوە کاریگەری لەسەر سەرجەم تێکستەکەی دەبێت، بێجگە لەوەی بۆ خۆی ستراتیژییەکی تایبەتی خۆی هەیە و بە شێوەیەکی سەربەخۆیانە کاردانەوەی لەسەر سەرجەمی دەقەکە دەبێت، ناوونیشان هەروا وشەیەک نییە وەک مۆرکێک بنرێ بە شتێکەوەو ببڕێتەوە، چونکە لە پشتی هەر وشەیەکەوە واتاو مەبەستێک ئامادەیی هەیە، ناو مەدلوولێکە ئاماژە بۆ دالێک دەکات کە پێشتر لە لای بیسەر، یان خوێنەر پێگەی خۆی هەیە و بە گوێرەی پێویست مامەڵەی لە تەکدا دەکات، هەر ناوێک، یان وشەیەک هەڕەمەکانە و بەبێ مەبەست بنرێ بە شتێکەوە وەک تیرێکە کوێرانە بیهاوێژی زەحمەتە مەبەست بپێکێ، بۆیە نووسەران و خاوەن ئەربابان پێش لە دانانی هەر ناوو ناوونیشانێک بۆ بەرهەمەکانیان قەدەرێک لێی دەوەستنەوە و مشووری دەخۆن و چەندان جار تاوتوێی دەکەن ئینجا جورئەتی دانانی دەکەن، بە دیوێکی تردا دەتوانین ناوونیشانی دەقی ئەدەبی بە دەرگایەکی ڕەنگاوڕەنگ بچوێنین کە لێیەوە خوێنەر دەچێتە نێو پانتایی دەقەکەوە، بۆیە ئەو دەرگایە چەند جوان و پانوپۆڕ و ڕەوان و پڕ مەبەست بێت، ئەوە زیاتر سەرنجی خوێنەر ڕادەکێشێ و پەلکێشی نێو فەزای دەقەکەی دەکات، نەک تەنیا ئەمە بەڵکو ناوونیشان زۆرجار هەموو تێکستەکە لە خۆیدا چڕ دەکاتەوە، بۆ ئاستێکی باڵاتری سەردەخات و لە مەودای تاقە وشەیەک دەیباتە دەرەوە، لێرەوەیە کە ناوونیشان بەشێکی دابڕاو نییە لە جەستەی دەق، چیرۆکنووس (جەلیل کاکەوەیس) لە چیرۆکی (شیوەخوێن)دا کە لە گۆڤاری کاروانی ژمارە ٢١٩ ساڵی ٢٠٠٧ باڵاوی کردووەتەوە زۆر بە وردی و بە مەبەستەوە مامەڵەی لەگەڵ ئەم چەمکەدا کردووەو بە شێوەیەکی هۆشمەندانە ناوونیشانێکی لێکدراوی بۆ چیرۆکەکەی هەڵبژاردووە کە لە دوو وشە پێکهاتووە (شیو + خوێن) کە بووەتە شیوەخوێن، ئەوەی ئاگادارو شارەزای چیرۆکەکانی ئەم چیرۆکنووسە بێت دەزانێ ئەو هیچ وشەیەک بەبێ مەبەست نائاخنێتە نێو چیرۆکەکانییەوە و هەروا سەرپێیانەش مامەڵە لەگەڵ زماندا ناکات، بەڵکو لە دانانی هەر وشەو دەستەواژەیەکدا مەبەستی تایبەتی خۆی هەیە، هەروەها ئەو زۆر بە بەربڵاوی مامەڵە لەگەڵ ڕەمز و جەفەنگدا دەکات، بە دەگمەن چیرۆکی هەیە زیاتر لە ڕەمزێک و سیمبولێکی تێدا نەبێت، لەم چیرۆکەیدا زیاتر لە ڕەمزێکی بەکارهێناوە و هەوڵی داوە بە تیرێک زیاد لە مەبەستێک بپێکێ، هەر لەسەرەتای چیرۆکەکەوە ناوونیشانەکەی هێمایەکە بۆ مەبەستێکی گەورەتر کە نەیویستووە ڕاستەوخۆ باسی لێوە بکات، وشەی (شیو) کە لە گەرمیان (کۆریان و کۆردەرە و دۆڵ)یشی پێدەڵێن لە نێو پانتایی فەرهەنگی کوردەواریدا بە تایبەتی لە ناوچەی گەرمیان زیاد لە مانایەکی هەیەو پێوەندی تووندوتۆڵی بە چەندان بیرو بۆچوونی ئایینی و ئەفسانەیی و کۆمەڵایەتییەوە هەیە، واتە بۆ خۆی بەتاک و تەنیا ڕەمزێکە کە دەتوانرێ بۆ چەندان مەبەستی جۆراوجۆر بەکار بهێنرێ، هەر بەم مەبەستەش لەم چیرۆکەدا بەکار هاتووە، بۆ نمونە شیوەسوور، شیوەتاڵ، شیوەمارو چەندان ناوی تر کە بریتین لە چەندان شوێنی بەرچاوو ناسراو لە کوردستاندا بەتایبەتی لە ناوچەی گەرمیان، کاتێک بەم شێوەیە باس لە شیو دەکەین کۆمەڵێک چەمک و مەفهووومی میللی و کۆمەڵایەتیمان سەبارەت بە شیو بیردێتەوە کە پێشتر بیستوومانن، چونکە شیو سەرەڕای ئەوەی شوێنێکی وشک و خەرەندێکی پڕ لە تلوتاوێرو بەردە زۆرجار شوێنێکی تاریک و ترسناکە و جێگای دێوودرنج و جانەوەرانیشە کە ئەمەیان لە مەتەڵی کوردەواریدا زۆر باسی لێوە کراوە، سەبارەت بە وشەی خوێنیشەوە ئەوە هەموومان دەزانین چ مانا و واتایەکی هەیە و پێویست بە شیکردنەوە ناکات، لەم چیرۆکەدا هەرچەندە ڕەنگی خوێنیش هەر سوورە، بەڵام چیرۆکنووس

پێشنیاری ئەوەی کردووە شیوەسوور ناوبنرێ شیوەخوێن، چونکە بە درێژایی مێژوو خوێنێکی زۆری تێدا ڕژاوەو تاکو ئێستاش بەردەوامە، بەپێی تێگەیشتنی ئێمە چیرۆکنووس مەبەستی لە شیوەسوور کە پێشنیاری گۆڕینی ناوەکەی کردووە بۆ شیوەخوێن (کەرکووک)ە، چونکە هۆکاری ئەم خوێن ڕشتنەمان بە درێژایی مێژوو کەرکووک بووە، بۆیە ئێستا ڕەنگی خاکەکەی سورهەڵگەڕاوە و چیرۆکنووسیش پێشنیازی گۆڕینی ناوەکەی کردووە بۆ شیوەخوێن، بە دیوێکی تردا ئەم پێشنیازە بۆ کوردستانیش گونجاوە (شیو + خوێن) = (کورد + ستان) شیو، شوێن و جوگرافیایە، کە بەرانبەری ستان دێت، کە ئەویش شوێن و جوگرافیاو نیشتمانە، خوێنیش پێوەندی بە جەستەی مرۆڤەوە هەیە، کوردیش وەک مرۆڤێک چەندان ساڵە لە پێناوی وڵات و ئازادیدا خوێن لە جەستەی دەڕوات، بۆیە ڕێگا بە خۆمان بدەین و بە کەمێک دەسکارییەوە ئاوای لێ بکەین (شیو = ستان) (کورد = خوێن) بەم شێوەیەش دەتوانین بڵێین چیرۆکنووس مەبەستییەتی بڵێ کوردستان لەبەر ئەو هەموو شەڕو شۆڕەی دیویەتی بووە بە شیوو جێگایەکی ترسناک و تۆقێنەرە کە بەردەوام خوێنی پێدا تێدەپەڕێ، (جەستەی کورد)یش جەستەیەکی مێژوویی‌یەو بەردەوام خوێنی لێ ڕژێشتووە، بۆیە دەکرێ ناوی شیوە خوێنی لێ بنێین، بەم شێوەیە هەر لە سەرەتاوە خۆمان لە بەرانبەر خوێندنەوەی چیرۆکێکی سیمبولیزمیدا دەبینینەوە کە چەندان پێگەی لە خۆ گرتووە، هەوڵ دەدەین لەم خوێندنەوەیەدا چەند پێگەیەکیان شی بکەینەوە.

پێگەی زمان و وشە لە چیرۆکی شیوەخوێندا

زمان بڕبڕەی پشتی ئەدەبە، بە بێ بوونی زمان ئەدەبیش بوونی نییە، وشەش بە تەنیا کۆمەڵێ پیت نییە لەزاری مرۆڤێک بێتەدەر، یان لەژێر قەڵەمێکەوە تێپەڕێ و واتایەک لە شتێک بنێ، یان مەبەستێک دەستنیشان بکات و دواتریش هەر لە جێگای خۆیدا وەک بەرخۆرێکی ڕۆژانە کۆتایی پێ بێت و نەمێنێ، زمان لە کاری ئەدەبیدا فۆرمێکی جیاواز بە خۆی دەدات و هەوڵ دەدات بە جاویدانی بگات، بۆیە زۆرجار واتای وشە لە ئەدەبدا هەمان واتا ڕۆژانەکەی نییە کە کەسێک لە کاتی قسەکردندا بەکاری دەهێنێت، ڕاستە وەک ڕێنووس هەمان شێوەی هەیە، بەڵام لێرەدا وشە ئاسۆیەکی بڵاوتر لە بەردەم خۆیدا دەکاتەوە، کە واتا باوەکەی تێدەپەڕێنێ و چەندان مانای تر لەخۆ دەگرێ کە یەکێکیان واتا باوەکەیەتی، واتە وشە لە کاری ئەدەبیدا پانتاییەکی گەورە لەسەر خۆی و خوێنەر دەکاتەوە، ئەڵقەی بەیەک گەیشتنەکەیان پانوپۆڕتر دەکات، لێرەدا زمان دەبێتەجۆرێک لە هەڵوێست وەرگرتن لە سروشت و ژیان، لە بوون و ڕووداوەکان، لە دەسەڵات و حوکمەکانی، بەگژ هەموو ئایدیایەکی چەق بەستوودا دەچێ، زمان لە پرۆسەی ئەدەبیدا دژی هەموو قاڵبگیرییەک دەوەستێت تانەمری خۆی مسۆگەرکات، چیرۆکنووس (جەلیل کاکەوەیس) کە ناوێکی دیارو درەوشاوەی دنیای چیرۆکی کوردییە، سااڵنێکە لەم بوارەدا کاردەکات، لەم ڕوانگەیەوە مامەڵە لەگەڵ زمان و وشەدا دەکات و لە نووسینی چیرۆکدا هیچ کات بێ مەبەست و بێ ئامانج نانووسێ و وشە بەکار ناهێنێ، زۆر ئابووریبانە لە تەک زماندا مامەڵە دەکات، بە هێمنی و لەسەرخۆ نیشانەی خۆی دەپێکێ، وشە لای ئەم چیرۆکنووسە سەرەڕای ئەو چەمکانەی باسمان کرد وەک تیر وایە هەرگیز بە شێوەیەکی هەڕەمەکیانە بە کاری ناهێنێ، تا جوان لە نیشانەکەی ورد نەبێتەوە و نەزانێ بە چاکی ئامانجەکەی دەپێکێ تیری وشە ناهاوێ، ئەو هەرگیز چیرۆکەکانی بە وشەی ستۆک و دەستەواژەی بێ مانا نائاخنێت، هەر وشەیەک وەک خشتێک بەکار دەهێنێ کە بینای جوانی و هونەری چیرۆکەکەی پێ تەواو دەکات، چونکە بەکار هێنانی ناشارەزایانەی وشە لە کاری ئەدەبیدا دەبێتە هۆی ناشرینکردنی خودی بینای کارەکەو قرپۆک و لاوازی دەکات، ئەمەش بۆشاییەک لە نێوان دەقەکەو خوێنەردا دروست دەکات کە ئەنجام بە مەرگی خێرای دەق کۆتایی دێت، لە چیرۆکی شیوە خوێندا زمان زۆر هونەریانەو ڕەمزیانە بەکارهاتووە، سەرتاپای چیرۆکەکە بە شێوەیەک چنراوە کە ڕەنگە هەڵاوێردن و دەرهێنانی هەر وشەیەک ببێتە هۆی ڕووخان و لەنگی چیرۆکەکە، هەروەها هەوڵی داوە ئەو وشانە بەکار بهێنێ کە سیاقی دەقەکەو بەرەو پێشچوون و گەشەکردنی تێکستەکە پێویستی پێیانە، بە پێی زانستی زمانەوانی نوێش بێت، وشە دالێکە و ئاماژە بۆ مەدلوولێک دەکات کە لەلای خوێنەر بەرجەستەو دیارە، هەرچەندە ئەم بۆچوونە لەم سااڵنەی دواییدا زۆر گۆڕانکاری بەسەردا هاتووە و چەندان تیۆری زمانەوانی تازە پەیدا بووە کە هەریەکەیان بە شێوەیەک دەڕوانێتە وشەو پێگەی وشە لە کاری ئەدەبیدا، لە چیرۆکی شیوەخوێندا پێگەی وشە بە ڕوونی دیارە و

چیرۆکنووس هەر وشەیەکی کردووە بە هەڵوێستێک و بەرانبەر بە ڕووداوێک نواندوویەتی، هەروەها ئەو وشانەی بەکارهێناوە کە بەجوانی و بەڕوونی مەبەستەکان دەپێکن و پڕ بە پێستی ئەو شوێنەن کە سیاقی گشتی چیرۆکەکە پێویستی پێیانە، نەهاتووە وشەی قەپەو زەق بەکاربهێنێ تا دەقەکەی پێ زل بکات، بەڵکو وشەگەلێکی بەکارهێناوە کە لە ئاستی گەشەسەندنی چیرۆکەکەدان، لەم چیرۆکەدا وشە پێگەی هەڵوێستی هەیە، ئەویش هەڵوێستی چیرۆکنووس خۆیەتی لە بەرانبەر ڕووداوەکاندا، هەروەها ڕستەی کورت و چڕی پڕ واتای بەکارهێناوەو بە زمانێکی بێ گرێ و گۆڵ چیرۆکەکەی نووسیوە، ئەمەش جوانییەکی پتری بە چیرۆکەکە بەخشیوە.

پێگەی شوێنکات لەم چیرۆکەدا

لە کاری ئەدەبیدا شوێنکات پێگەیەکی گرنگە، بە تایبەتی لە ڕۆمان و چیرۆکدا، چونکە چیرۆک گێڕانەوەی ڕووداوە، ڕووداویش لە شوێنکاتدا ڕوەدات، ڕووداویش هەمیشە سیماو کەشوهەوای ئەو جێگایانە لە خۆدەگرێ کە تێیدا ڕوەدەدات، ناکرێ ڕووداو لە شوێن و جێگاکەی جیابکرێتەوەو بە شێوەیەک لە دەروەی شوێن و جوگرافیا مامەڵەی لەگەڵ بکرێ، تەنانەت یادەوەری و زەینی مرۆڤیش هەمیشە گۆشبوو پەیوەستی ئەو شوێنەیە کە بەمندالّی تێیدا گەورەبووە، لەم چیرۆکەدا ناوی چەند جێگاو شوێنێک ڕاشکاوانە و ڕاستەوخۆ هاتووە، وەک (کەرکووک و شیوە سوور و خالّخالّان) بێجگە لە چەند شوێنێکی تری وەک مالّی میمکە تەمین و ئەپارتمانە خڕەکەو هۆڵی پیشانگاکە، ئەم شوێنانەش دیارە شوێنگەلێکن لە کوردستاندان، لە کاری ئەدەبیدا دەکرێ شوێن لە چەند جۆرێکی جیاجیادا خۆی بنوێنێ وەک شوێنی گشتی و شوێنی تایبەتی، شوێنی نهێنی و ئاشکرا، هەروەها شوێنی خەیاڵی و واقیعی و ئیفترازی، شوێنی دژکار و شوێنی مالّی، دەکرێ شوێن مالّێک، ژوورێک، دوکانێک، قوتابخانە و بازاڕ بێت، هەرچییەک بێت ئەنجام، ئەو ڕووداوانەی لە شوێندا ڕوەدەدن دەبنە بەشێکی ئەو شوێنانە و لێیان جیا نابنەوە، لەم چیرۆکەدا پاڵەوان بەنێو چەند شوێنێکی جیاجیادا گوزەر دەکات، ڕووداوەکانیش بەپێی گۆڕانی شوێنەکان دەگۆڕێن، زۆربەی شوێنەکانی ئەم چیرۆکە شوێنگەلێکی ناسراو و ئاشکراو دیارن، دەتوانین بە شوێنی خۆمالّی ناویان ببەین، تەوەری سەرەکی چیرۆکەکە لەسەر ئەم شوێنانە وەستاوە بە تایبەتی کەرکووک کە شوێنێکی مێژوویی ستراتیژییە و چیرۆکەکەی لێ ڕوودەدات، یەکەم شوێن کە پاڵەوان لێیەوە دەست پێدەکات و ڕووداوەکان دەجوڵێنێ مالّەکەی خۆیەتی، پاشان بەرەو کتێبخانەی ئاسۆ و تەلارە خڕەکە دەڕوات کە پێشەنگاکەی لێیە، لە ڕێگا لە مالّی میمکە تەمین گوێی لە دەنگی گریان دەبێت کە بووە بە گۆڕستان و هەرجارەی تەرمی یەکێک لە زیندانییەکانی شار، کە لە بەندیخانە دەیکوژن، بە ناوی جەنگی خالّخالّانییەوە تێدا دەنێژن، پاشان تەلارە خڕەکە کە پێشەنگاکەی لێیە، لێرەوە بە فلاش باک دەگەڕێتەوە بۆ سەردەمی مندالّی باسی ڕۆیشتنەکەی خۆی و دایکی دەکات بۆ مەزارگەکەی خالّخالّان کە بەشیوە سووردا دەڕۆن، لەوێشەوە دیسان دەگەڕێنەوە بۆ کەرکووک، کەوابوو ئەو شوێنانەی لەم چیرۆکەدا هەن و شوێنگەلێکی زیندوو و کارامەن و ڕۆڵی سەرەکییان لە جووڵاندنی ڕووداوەکاندا هەیە ئەمانەن:

یەکەم: مالّی پاڵەوان و کتێبخانەی ئاسۆ.
دووەم: مالّی میمکە تەمین کە بووە بەگۆڕستان.
سێیەم: تەلارە خڕەکە و پیشەنگاکە.
چوارەم: خالّخالّان ومەزارگە.
پێنجەم: کەرکووک و شیوەسوور.

ئەم شوێنانە وەک گومان شوێنگەلێکی ناسراو و زیندوون بە ناوهێنانیان خوێنەر دەزانێ ئەم چیرۆکە لە کەرکووک ڕووی داوە و هەر لەم شارەشدا تەواو دەبێت، ئەمەش وەک دواتر ڕوون دەبێتەوە مانای جیۆپۆلۆتیکی خۆی هەیە، بێجگە لە هەموو ئەمانەی باسمانکردن، شوێن لەم چیرۆکەدا خەسڵەتێکی تریشی هەیە ئەویش ئەوەیە کە سەرپای خەڵتانی خوێنەو لە هەموو جێگایەکەوە فیجقەی خوێن دێت (ئەم شیوە لە زەینی منداو بە دۆڵێکی ئەفسانەیی دەچوو، چونکە لە حیکایەتەکانی دایکمدا کوشتارگەیەک بە پانی و قووڵایی دۆڵەکە خوێنی بنیادەمی کوژراوی پێدا دەڕۆیشت، ئیدی دیقەتی ئەو خەرەند و لووتکانەوە ئەم بەرو ئەو بەری شیوەکەم دەدا بە خەیاڵی خوێنێکی گەش چەشنی تاقگە دەهاتە خوارێ) هەر لەم سیاقەدا دەکرێ بە پێی لێکدانەوەیەکی ڕەمزی بڵێین چاڵە نەوتەکانی کەرکووک چاڵی خوێنن و لە جەستەی کەرکووک دێنەدەر، لێرەوە شوێن تێهەڵکێشێکی توکمەی ڕووداوەکان بووە و

به هیچ جۆرێک لێی جیانابێتەوە، ئەمەش مەبەستی سەرەکی چیرۆکنووسە، چونکە سیمەی چیرۆکەکەی لە سەر کەرکووکە و کەرکووکیش وەک شوێنێک ڕووداوەکانی لەخۆی گرتووەو لەخۆیدا تواندوویەتییەوە، کاتیش بە شێوەیەکی هونەرییانە مامەڵەی لە تەکدا کراوە، لێرەدا دووجۆر کاتمان هەیە.

یەکەم: ئەوکاتەیە کە پاڵەوان چیرۆکەکەی تێدا دەگێڕێتەوە، کە بۆ چیرۆکەکە کاتێکی کورت و گونجاوە، کە لەوانەیە لە سەعاتێک کەمتر بێت.

دووەم: ئەو کاتەیە کە ڕووداوەکانی تێدا ڕوودەدەن، کاتێکی دوورودرێژە و چەندان ساڵە، ئەمەش هیچ کاریگەرییەکی نێگەتیڤانەی لەسەر جوانی چیرۆکەکە نییە، چونکە گرنگ کاتی یەکەمە واتە کاتی گێڕانەوەی چیرۆکەکە نەک ئەوکاتەی کە سەرجەم ڕووداوەکانی تێدا ڕوودەدەن.

پێگەی ڕەمز لەم چیرۆکەدا

ڕەمز بریتییە لەو هێمایەی کە دەلالەت لە حاڵەتێکی ڕۆشنبیری، کولتووری، ئایینی، هونەری گەورەتر لە پشتی خۆیەوە دەکات، دەکرێ بڵێین ڕەمز سەرجەمی تەوەری حاڵەتێک، یان مەبەستێک لە خۆیدا چڕ دەکاتەوەو ئاماژە بۆ سەرەوەی خۆی دەکات، وا لە مرۆڤ دەکات خودی ئەو ڕەمزە تێپەڕێنێت و سەرەوەو پشتی بخوێنێتەوەو شی بکاتەوە، زۆرینەی نووسەران ئەو کاتانە ڕەمز بەکاردەهێنن، کە نایانەوێ بە شێوەیەکی دڕێژادڕ، یان ڕاستەوخۆ قسە لەسەر ڕووداوێک بکەن، مەرجیش نییە هەموو جارێک بەکارهێنانی ڕەمز لەبەر هۆکاری سانسۆر بێت، چونکە ڕەمز وا لە خوێنەر دەکات ببربکاتەوە و بە ڕۆشنبیری خۆیدا بچێتەوە، هەوڵبدات ئەو ڕەمزە شی بکاتەوەو لە مەبەستە شاراوە و نادیارەکانی نووسەر بگات، هەروەها جۆرە جوانییەک بە دەق دەدات، ڕەمز لە دەقی ئەدەبیدا وەک شاگوڵێکە لە نێو باخچەدا چۆن سەرنجی بینەر بۆلای خۆی ڕادەکێشێ، لە نێو دەقی ئەدەبیشدا ئاوا سەرنجی خوێنەر ڕادەکێشێ، ڕەمز یەک ئاست و جۆری نییە، ئەو پانتایەش کە دایدەپۆشێ هەمەڕەنگە، ڕەمز هەیە مەودای داپۆشینەکەی بڵاوە، هەیە بەرتەسکە، ڕەمز هەیە ناوچەییە، هەشە جیهانییە، ڕەمز هەیە پێوەندی بە تاقە میللەتێک، یان تایفەیەک، یان ڕێبازێکەوە هەیە، هەشە پێوەندی بە کێشوەرێکەوە هەیە، کاردانەوەشی هەر بەپێی ئەو پانتاییە دەبێت کە دایدەپۆشێ، لێرەوە وەک پێشتریش گوتم ئەوەی ئاگاداری چیرۆکەکانی چیرۆکنووس (جەلیل کاکەوەیس) بێت دەزانێ ئەو هەمیشە خۆی لە ڕاستەوخۆیی دەبوێرێ و بە شێوەیەکی بەربڵاو ڕەمز بەکار دەهێنێ، هەوڵدەدات لە چیرۆکەکانیدا زیاتر لە ڕەمزێک و هێمایەک بەکار بهێنێ، هەروەها زۆر مەبەستیەتی وا لەخوێنەر بکات بە ڕەمزەکانیدا بچێتەوە و هەڵیان بسەنگێنێ، نەک سەرپێیانە بەسەریاندا تێپەڕێ، لە چیرۆکی شیوەخوێندا بەفرەوانی ڕەمزی بەکارهێناوە کە هەرەیەکەیان ئاماژەن بۆ مەبەستێک کە لە واقیعی ژیانماندا هەن، سەرەتا ناوی چیرۆکەکە بۆ خۆی ڕەمزێکە ئاماژە بۆ مەدلوولێک دەکات وەک گوتمان دەکرێ هەم کەرکووک و هەم کوردستانیش بێت، هەورەها جەنگی خاڵخاڵانی وەک ڕەمزێک هێمایە بۆ ئەو پێشمەرگانەی کە بەڕاستی تەنیا لە پێناوی کوردایەتیدا شەهید بوون، گومبەزەکەشی هێمایە بۆ هێزێکی میتافیزێکی، گۆڕستانەکەی ماڵی میمکە تەمین ڕەمزە بۆ ئەوەی کە لەم ولاتەدا ماڵ نییە چەند کەسێکی نەکۆڕابێت، بەم شێوەیە ئەم ولاتە بووە بە گۆڕستانێکی گەورە و جگە لە ژن و دایک و خوشکی ڕەشپۆش چی تری تێدا نەماوە، پێشەنگاو تابلۆکانیش ئاماژەن بۆ وێنەکانی میژوو کە لێرەشدا ئازار و غەمی کورد لە دنیادا وێنەی نییە، ئەو لە جیاتی ئەوەی باسی پێشمەرگە بکات، یان ناوی عەسکەر و سەرباز بێنێ دەڵێ: (ئەها ئەوە پۆستاڵ ئەوە پێلاوی لاستیک) ئەم دوانەش هەموومان دەزانین مانایان چییە و ڕەمزن بۆ چی، پاشان کاتێک پاڵەوان باسی ئەوە دەکات کە منداڵ بووە لە گەڵ دایکیدا چووەتە سەردانی مەزارگەی خاڵخاڵان ئەمە هێمای گەڕانەوەیە بۆ هێزێکی میتافیزیکی کە هەمیشە مرۆڤە بێدەرەتان و لێقەوماوەکان لە کاتی تەنگانەدا پەنای بۆ دەبەن و وەک هێزێکی مەعنەوی تەماشای دەکەن.

تەماشاکە دایکی پاڵەوان چۆن لەو مەزارگەیە دەپارێتەوە و دەڵێت: «تۆ تاقە پشت و پەنای ئێمەیت گەر سواری کوڕی تاقانەم لەو دەردە نەخەڵەسێت ئیدی پەنا بۆ کێ ببەم ئاخر من بێوەژنێکی بێ ڕووم و دەبمە پێخۆری پیاوە چاولەدەرەکان» هەموو ئەمانە ڕەمزن و هەریەکەیان بە پێی وجوودی خۆیان لەنێو چیرۆکەکەدا ڕۆڵی خۆیان دەگێڕن و مەدلوولی خۆیان هەیە، بەم شێوەیە دەبینین لەم چیرۆکەدا ڕەمز بە شێوەیەکی فراوان بەکارهاتووە نەک لەبەر ئەوەی خودی ڕەمز و هێمان،

بەڵکو ئەم ڕەمزانە جوانییان بە چیرۆکەکە داوە و چیرۆکنووسیان لە درێژدادڕی و ڕوونکردنەوە و ڕاستەوخۆیی ڕزگار کردووە، کارێکی واشیان کردووە خوێنەر لەسەریان بووەستێ و لێکیان بداتەوەو خێرا بەسەریاندا تێنەپەڕێ کە ئەمەش یەکێکە لە مەبەستەکانی چیرۆکنووس، ئەوەی لەم چیرۆکەدا کە چیرۆکنووس پتر بایەخی پێداوە و لەسەری وەستاوە جەنگیی خاڵخاڵانییە ئەم ڕەمزە تەمومژاوییە و خوێنەر تووشی پەشۆکان دەکات و وای لێ دەکات لەسەری بووەستێ، چونکە بە چەند باڕێکدا باسکراوە هەم بە باش و هەم بەخراپ، پێم وایە چیرۆکنووس (جەلیل کاکەوەیس) مەبەستی لەم ڕەمزە پێشمەرگەیە، بۆیە چەند خوێندنەوەیەکی جیاجیای بۆ کردووە و بە چەند جۆرێک پیشانی داوە، چۆن لە ژیانی ڕۆژانەماندا ناوی پیرۆزی پێشمەرگە لەلایەن چەندان کەس و لایەنەوە ئیستغلال کراوەو دەکرێ، لێرەشدا هەروایە، ئەوەتا دەبیننی دوای شەهید بوونی جەنگی کوڕی میمکە تەمین یەکەم کەس کە ناوەکەی ئیستغلال دەکات بۆ کوشتنی خەڵک ڕژێمە، کە بە تۆمەتی پێشمەرگە بوون ڕۆژانە چەندان کەس دەکوژێ، ئەوەتا کاتێک تەرمێکی تر دەهێنن بۆ میمکە تەمین دەڵێ: (جەنگی خاڵخاڵانی کوڕم دەمێکە کوژراوە) ئەوانیش دەڵێن: (ئەو کوڕە نەفرەتییەی تۆ پشیلەی حەوت ڕۆحە و ناتۆپێت) هەروەها ئەم جەنگییە ڕۆژانە چەندین جار دەکوژرێ و زیندوو دەکرێتەوە، ئەمەشمان لە دەمی خودی پاڵەوانەوە گوێ لێ دەبێت (وەلێ ئەم جارە بەدڵێکی پڕەوە ئەمەم بۆ زیادکرد هونەرمەندی ئازیز تۆ نەتتوانیوە جەستەی شێواوی جەنگی خاڵخاڵان لە تابلۆیەکدا بەرجەستە بکەیت، نەتتوانیوە لە تابلۆیەکدا حەوش و ماڵەکەی میمکە تەمین و سێ کچەکەی پیشان بدەیت کە بووەتە گۆڕستانی ئەو تەرمە نەناسراوانەی کە هەموویان ناویان جەنگی خاڵخاڵانییە! تۆ نەتتوانیوە ئەوە وێنا بکەیت کە جەنگی خاڵخاڵانی عەیامێکە زیندوو دەکرێتەوە و دووبارە دەکوژرێتەوە).

هەروەها هونەرمەندەکەش ئەم ڕاستییە دەسەلمێنێ کاتێک دەڵێت: (ئەوەی ڕاستی شێتبوونەکەی یووسف بیبانی نەزانێت، هەرگیز جەنگی خاڵخاڵانی ناناسێت و نازانێت چەندجار کوژراوەو زیندوو کراوەتەوە) لە شوێنێکی تردا ئەم جەنگییە دەبێ بە مەتەڵ و ئەفسانە (وتەکانی هەنەرمەندەکە ئەوەندەی تر سەربردەی جەنگی خاڵخاڵانییان لێ کردم بە مەتەڵ و ئەفسانە). پاش ئەمە ئینجا جەنگی خاڵخاڵانی دەبێت بەپیاوچاک و ئەولیا، ڕۆحە پاک و بێگەردەکەی لە گەڵ ڕۆحی پیاوە ئیماندار و نوورانییەکاندا دەردەکەوێ ئەوەتا لە نێو مەزارگەکەی خاڵخاڵاندا بووە بە پیاوێکی نوورانی بێ دەنگ و ڕەنگ، کەچی بە تەنیشتییەوە جەنگییەکی تریش هەیە کە دەموچاوی خۆی هەڵپێچاوەو لە گەڵ پاڵەواندا قسە دەکات (کوڕێژگە وابزانم ئەم شەو لە نێو ئەم مەزارە زۆر ترسایت! کە ئاوڕم دایەوە لەبەردەم ئەو تاقە ژوورەی کە پێیان دەوت گەنجینەی مەزار، پیاوێکی دەموچاو هەڵپێچراوم دی بە دەنگێکی خۆبیانە وتی: مەترسە من جەنگی خاڵخاڵانیم).

لێرەوە دیسان جارێکی تر شێوەی جەنگی دەگۆڕێت و ئەمجارەیان دەبێ بە کەسێکی زیندووی هەمیشە نەمر (من جەنگی خاڵخاڵانیم و نامرم، ئاخر گەر من بمرم ئێوەش شوێن و هەتەرتان نامێنێت) ئەم نەمرییە وای لێکردووە ببێتە فریادڕەسی هەموو لێقەوماو بێ دەرەتانێک و بیانپارێزێ (ئاخر گەر من بمرم خەڵکی دەشت وچیا نان بڕاو دەبن، قاچاغچی و سەوداگەران لە برسان دەمرن، ئەو هەموو سەربازە هەڵاتووە لە کوێ بحەوێنەوە؟ ئەو پیاوە ژن هەڵگر و دوژمندارانە کێ دالدەیان بدات؟). بڕوانامەی ئەم نەمرییەشی لە سەرداری گەورەی پایتەختەوە بۆ هاتووە، ئەو پرسیارەشی لێرەدا وەڵامی نییە ئەوەیە ئاخۆ دەبێ مەبەستی لە سەرداری گەورەی پایتەخت کێ بێت وا بڕوانامەی نەمریی پێداوە؟ پاش ئەمە دیسان جارێکی تر ڕووبەڕووی ئەو هەقیقەتە دەبینەوە کەوا جەنگی خاڵخاڵانی ڕاستەقینە گۆڕی و نەو ئێستا زۆر کەس ناوی ئەویان بۆ بەرژەوندی خۆیان قۆستووەتەوە و بەم ناوەوە خەڵک دەچەوسێنەوە، هەر لەبەرئەمەش ڕووی دزێوی خۆیان شاردووەتەوە و بەدەری ناخەن، ئێستا ئەم ناوە بووە بە تەڵەیەکی کوشندەو تا بمێنێ هەموو ماڵەکانمان وەک ماڵەکەی میمکە تەمین دەبێتە گۆڕستان، چارەش هەر ئەوەیە هەموومان بۆ گۆڕی جەنگی ڕاستەقینە بگەڕێین کە ئێستا وەک گۆڕی سەربازی ون بێ ناوونیشانە (کەواتە ئەمێستا تۆش گومانت نەما کە ئەو تەرمەی دراوەتە دەست میمکە تەمین و سێ کچەکەی هی جەنگی خاڵخاڵانی نییە؟ ئەی هی کێیە؟ هی کەسێکە ئاگای لە مردنی جەنگی خاڵخاڵانی ڕاستەقینە نییە و بە دووی شەپوورەی ئەو دەمامکدارانەدا چووە کە

سەردەمێکە ناوی جەنگی خاڵخاڵانیان لە خۆ ناوە، کەواتە ناوی جەنگی خاڵخاڵانی تەڵەیەکی کوشندەیەو تا ئەو ناوە بمێنێ جگە لە ماڵەکەی میمکە تەمین ماڵەکانی هەموومان دەبێتە گۆڕستان ؟ نا تا ئەو دەمەی هەموو خەڵکی گۆڕی جەنگی خاڵخاڵانی ڕاستەقینە دەدۆزنەوە) لێرەدا دەپرسین بۆ ئێمە گۆڕی جەنگی ڕاستەقینەمان ون کردووەو کەی دەیدۆزینەوە؟ هەڵبەت وەڵامی ئەم پرسیارە لەسەر زەوی واقیعدا پێمان دەڵێت تا دوای حیزبایەتی بکەون لە کوردایەتی ڕاستەقینە دوور کەونەوە ئەوە هەموتان جەنگییەکی دەمامکدارن، ڕێگە دۆزینەوەی جەنگی خاڵخاڵانی ڕاستەقینەش تەنیا گەڕانەوەیە بۆ کوردایەتییەکی بێ غەلوغەش، هەر ئەمەشە وای کردووە ئەم ڕەمزە بەشی هەرە زۆری پانتایی چیرۆکەکە داگیر بکات و لە کۆتاییشدا هونەرمەندەکە بەڵێن بدا کە پاشماوەی تەمەنی خۆی بۆ ئەو تابلۆیە تەرخان بکات کە جەنگی خاڵخاڵانی ڕاستەقینە پیشان بدات،بەم شێوەیە دەبینین لەم چیرۆکەدا ڕەمز چ پێگەیەکی هەیە تا چ ڕادەیەک بایەخی پێدراوە.

پێگەی تەکنیکی هونەری لەم چیرۆکەدا

لەم چیرۆکەدا هەروەک چۆن زیاتر لە ڕەمزێک بەکار هاتووە، ئاواش زیاتر لە تەکنیکێکی هونەری بۆ گێڕانەوەی چیرۆکەکە بەکار هاتووە، تەکنیک لە سادەترین پێناسەدا بریتییە لەو شێوازەی کە چیرۆکنووس چیرۆکەکەی پێ دەگێڕێتەوە، جاران زۆربەی چیرۆکنووسان بۆ گێڕانەوەی چیرۆکەکانیان یەک شێوازو ستایلیان بەکار دەهێنا، کە ئەویش تەکنیکی چیرۆکنووسێکی هەموو شتزان بوو، بەڵام ئێستا بەهۆی داهێنانی شێواز و تەکنیکی تازەو نوێوە هەر چیرۆکنووسێک شێوازێکی تایبەتی خۆی هەیە و کاری پێدەکات، هەشە لە یەک چیرۆکدا زیاتر لە تەکنیکێک و شێوازێک بەکاردەهێنێ، ئامانجیش لە بەکارهێنانی ئەم هەموو شێوازو تەکنیکانە لە گێڕەوانەی چیرۆکدا ئەوەیە کە جوانییەکی زیاترو تاموچێژێکی خۆشتر بە چیرۆکەکە بدات، تا خوێنەر زوو لە خوێندنەوەی بێزار نەبێت، لە چیرۆکی شیوەخوێندا چیرۆکنووس (جەلیل کاکەوەیس) زیاتر لە تەکنیکێکی بەکار هێناوەو هەوڵی داوە جوانکارییەکی زیاتر بە چیرۆکەکە بدا، سەرەتا پاڵەوان بە ڕاناوی کەسی یەکەمی تاک (من) قسەدەکات و وردە وردە سەرگوزشتەی خۆی بە زمانێکی چڕوپڕی هێمائامێز دەگێڕێتەوەو پاشانیش لە چەند جێگایەکدا دیالۆگی ڕاستەخۆ بەکاردەهێنێ، بێجگە لەمە چیرۆکنووس ڕەمزو هێماگەلێکی ڕاستەوخۆی زۆری بەکار هێناوەو لە کۆی ئەو هەموو ڕەمزانەش چیرۆکێکی ڕەمزی بەرهەمهێناوە لەم کارەشیدا پشتی بە دارشتنی ڕستەی بروسکە ئاسای کورتی پڕمانا بەستووە، هەروەها لە چەندان جێگادا دیالۆگی ڕاستەوخۆو ناڕاستەوخۆی لە نێوان پاڵەوان و دایکی و جەنگی خاڵخاڵانی و هونەرمەندەکەدا بەکارهێناوە، هەروەها مۆنتاژی کاتوشوێنی بەکارهێناوە و هەموو شوێنەکانی بە شوێنە سەرکییەکەوە گرێداوە کە وەک گوتمان کەرکووکە، هەروەها پاڵەوان چەند جارێک بە فلاش باک بۆ سەردەمی منداڵی خۆی دەگەڕێتەوە و باسی سەرگوزشتەی منداڵی خۆیمان بۆ دەکات، ئەو کاتەی منداڵ بووە و تووشی نەخۆشی دەروونی بووە، دایکی بردوویەتی بۆ مەزارگەکەی خاڵخاڵان تا چاک ببێتەوە، جێگا کردنەوەی ئەم هەموو تەکنیک و شێوازی دەربڕینە لە کورتە چیرۆکێکدا شارەزایی و لێهاتوویی دەوێ ئەگینا پانتایی چیرۆکەکە خۆی ئەوەندە نییە تا جێگای زیاتر لە ستایلێکی گێڕانەوەی تێدا ببێتەوە، لە کۆتاییشدا چیرۆکەکەی بە کراوەیی هێشتەوەتەو پاڵەوان کۆتاییەکە بۆ هونەرمەندەکە بەجێ دەهێڵێ و تا ئەو قسە بکات ئەویش بەڵێنی پێ دەدات کە پاشماوەی تەمەنی خۆی بۆ ئەو تابلۆیە تەرخان بکات کە جەنگی خاڵخاڵانی ڕاستەقینە پیشان بدات، ئەمە لە کاتێکدایە کە هەموو هەویایەکی پاڵەوان ئەوەیە لە تابلۆیەکدا خەمە ئەزلییەکانی خۆی بدۆزێتەوە نەک تابلۆیەک کە باس لە جەنگی خاڵخاڵانی بکات، پرسیاریش ئەوەیە ئایا هونەرمەندەکە ئەو تابلۆیە دروست دەکات؟ بەم تەکنیکە چیرۆکنووس کۆتایی بە چیرۆکەکە دەهێنێ ئەمەش وا لە خوێنەر دەکات کۆمەڵێ ئیزافات و ڕاوبۆچوونی خۆی بخاتەسەرو گەلێک مەزەندە و لێکدانەوەی جیاجیای بۆ بکات.

پێگەی کەرکووک لەم چیرۆکەدا

کەرکووک ئەو شارەیە کە بەلای کەمەوە لەم سەد ساڵەی دواییدا هۆکاری ئەو جۆرە خوێنە بووە کە لە جەستەی میژووی کورد ڕۆیشتووە، زۆربەی شۆڕشەکانی کورد لەسەر ئەم شارە بەئەنجام نەگەیشتوون، لەم چیرۆکەدا بەڕاشکاوی ناوی هاتووەو پێگەیەکی تایبەتی هەیە(دایکم دەستێکی لەرزۆکی بەسەرمدا هێناو داوای لێکردم کە مەزارگەکە بەجێ بهێڵێن و بەرەو شارێگەی

کەرکووک بکەوینە ڕێ ..) ، پاڵەوان خەڵکی کەرکووکەو ڕووداوەکانیش لەم شارەو دەوروبەریدا ڕوودەدەن هەر لەسەرتاوە دەبینین چۆن پاڵەوان باسی شاری کەرکووک دەکات و بە چەند دێمەنێکی پڕ لە ترس و تۆقین و خۆێن ئاشنامان دەکات ئەو کاتەی دەبینێ وا دیسان جەلادەکانی ڕژێمی ڕووخاو تەرمێکی دیکەی ئەشکەنجە دراوی زیندانییەکانی شار بە بیانووی ئەوەی کە تەرمی جەنگی خاڵخاڵانی کۆڕی میمکە تەمینە دێننەوە بۆ میمکە تەمین تا لە حەوشەی ماڵەکەیدا بینێژێ، ئەمەش حەوشەکەی کردووە بە گۆڕستان، لێرەوە دەبینین خەڵکی کەرکووک لە چ کەشوهەوایەکی پڕ لە ترس و تۆقیندا دەژین ماڵەکانیان وشارەکەیان هەمووی بووە بە گۆڕستان، خۆشیان مردووئاسا لەگەڵ مردووەکانیاندا دەژین، شیوەسووریش کە پاڵەوان خۆی و دایکی بە منداڵی پێیدا چوون بۆ مەزارگەکەی خاڵخاڵان شیوێکە لە دەوروبەری کەرکووکەوە دەست پێدەکا و دەچێتە خاڵخاڵان و دووبارە دەگەڕێتەوە بۆ کەرکووک، کەرکووک لەم چیرۆکەدا سەراپای نەتڵی خۆێنەو لە هەموو کون و قوژبنێکییەوە فیچقەی خۆێن دێت (ڕۆژی پێشتر بەسەرێکی قورس و لووتێکی یەکجار درێژەوە لە گەڵ دایکمدا ماوەیەکی زۆر بە شیوەسووردا ڕۆیشتین، ئەم شیوە لە زەینی منداد بە دۆڵێکی ئەفسانەیی دەچوو چونکە لە حیکایەتەکانی دایکمدا کوشتارگەیەک بوو بە پانایی و قوواڵیی دۆڵەکە خۆێنی بنیادەمی کوژراوی پێدا دەڕۆیشت، ئیدی دیقەتی ئەو خەرەندو لووتکانەوە ئەم بەروە ئەوبەری شیوەکەم دەدا بە خەیاڵی خۆێنێکی گەش چەشنی تاقگە دەهاتە خوارێ، تەنانەت درەختەکانیش بە دارهەنار و زەدەلوو و گەڵاو بەرەکانیانەوە سوور دەچوونەوە). خۆێنەر لە سەراپای چیرۆکەکەدا بەردەوام ئەم دێمەنە خۆێناویانە دەبینێت، بۆنی خۆێن و خۆێن ڕشتن دەکات، هەموو ئەم خۆێنانەش لە کەرکووک و دەوروبەریدا دەڕژێن، پاڵەوان هەر لە منداڵییەوە ئەم هەموو خۆێنەی دیوە تا وای لێهاتووە هەموو شتێکی دۆڵەکەی لەبەر چاو بووە بە خۆێن، ئەو نەک تەنیا هەست بەمە دەکات بەڵکو پێشتریش دایکی ئەمانەی بۆ باسکردووە، ئەمەش مانای ئەوەیە نەک تەنیا بە بیرەوەری ئەم بەڵکو ئەم خۆێن ڕشتنە بەردەوامبوونێکی مێژوویی هەبووە، ئەمەش ڕاستی ئەو بۆچوونە دەردەخات کە پێگەی کەرکووک لەم چیرۆکەدا پێگەیەکی خۆێناوییەو جۆباری خۆێنی کورد لەسەر کەرکووک بووە،ئەوەی لەم چیرۆکەدا جێگای سەرنج و ڕامانە ئەم ڕستەیەیە کە پاڵەوان لە دەمی دایکییەوە دەیگێڕێتەوە (ئای ئەم شیوەسووڕە خۆێنی بە فیڕۆی تێدا ڕژا، دەبوو ناوی بنێن شیوەخۆێن) بۆ خۆم زۆرێکم هەڵوێستە لەسەر ئەم ڕستەیەکرد تابزانم بۆچی دایکی پاڵەوان ئەم هەستەی لەلا دروست بووە، کە ئەم هەموو خۆێنەی، کە لەم شیوەسووڕەدا ڕژاوە، بە فیڕۆ ڕژاوە؟ ئەنجام بەو قەناعەتە گەیشتم هەرچەندە چیرۆکەکە مێژووی نووسینی لەسەر نییە، بەڵام بە گوێرەی ئەو ڕووداوانەی تێیدا ڕوودەدەن هەردوو قۆناغی پێش ڕووخانی ڕژێم و دوای ڕووخانی ڕژێم دەگرێتەوە، واتە ئێستاو ڕابردووی کەرکووک، بۆیە ئەم ڕستەیە دوو ئەگەر هەڵدەگرێ یەکەمیان بارودۆخی ئێستای کەرکووک و مادەی سەد و چل و ئەم هەموو گەندەڵی و بێ سەروبەرییەی ئێستا لە کەرکووک ڕوودەدەن چیرۆکنووسی بەم قەناعەتە گەیاندووە کە بڵێ ئەو هەموو خۆێنەی کورد لە پێناوی کەرکووکدا ڕشتوویەتی بە فیڕۆ بچێ و بەهیچ نەگات، چونکە تاکو ئێستاش کورد لە کەرکووک خاوەنی هیچ نییە و کۆمەڵێک مشەخۆر و گەندەڵچی دەستیان بەسەر کەرکووکدا گرتووە و چارەنووسی ئەم شارەو خەڵکەکەی کەوتووەتە بەر قەدەرێکی نادیار، دووەمیشیان ئەگەری ئەوەیە کە چیرۆکنووس بڕوای بە کوشت و کوشتارو شەڕوشۆڕ نەبێت و حەزبکات ئەم کێشەیە ئاشتیانە چارەسەر بکرێت، بۆیە پێی وایە کێشەی کەرکووک پێوبستی بەم هەموو خۆێن ڕشتنە نەبووە و نییە و دەکرێ بە ڕێگای گفتوگۆ و دیالۆگەوە چارەسەر بکرێ، چونکە ئەو بە ئاشکرا ئاماژە بۆ پۆستاڵ و پێڵاوی لاستیک دەکات، ئەم دووانەش هەردووکیان هێماو ئاماژەن بۆ سەرباز و پێشمەرگە، کە هەردووکیان لەم دۆڵەدا پێکەوە کوژراون، ئەو پێی وایە دەکرا شتەکان ئاشتیانە چارەسەر بکرێ و پێویست نەبوو ئەم هەموو خۆێنە بە فیڕۆ بڕژێت، لە کۆتاییشدا پاڵەوان ئاماژەیەکی خێرای بە کێشەی تەعریبی کەرکووک و ئاوارەکردنی خەڵکەکەی داوە، کاتێک ئاماژەی بۆ وێڵ بوون و گەڕانەوەی ئاوارەکان کردووە بۆ کەرکووک بەڵام ئەمجارەیان بە ئاواتێکی گەشترو بە هیوایەکی نوورانیتر (ئیدی وەک دوو ڕێبواری ڕێگە وێڵکردوو ڕچەڕێیەکی قەدبڕمان گرتەبەر، هەریەکەمان تاریکە شەوەکەی نێو مەزارەکە و پیاوە نوورانییە بێدەنگ و ڕوخسار هەڵپێچراوەمان لەگەڵ خۆماندا هێنابوو) هەڵبەت ئەو ڕێگە قەدبڕە ئەوە ڕێگای

گەڕانەوەیە بۆ کەرکووک و هەرکەسەو بەشێوەیەک ڕابردوو ئێستاو ئایندەی کەرکووکی لە دڵی خۆیدا هەڵگرتووە. بەم شێوەیە دەبینین پێگەی کەرکووک وەک پێگەی واقیعی شارەکە پێگەیەکی خوێناوی پڕ ئێش و ئازارە.

پێگەی پاڵەوان لەم چیرۆکەدا

پاڵەوانی چیرۆکەکە کە بە ڕاناوی کەسی یەکەمی تاک (من) قسەدەکات، لە دەسپێکدا ئاوا چیرۆکەکە دەگێڕێتەوە (چەندین ساڵم بە سەردانی پیشانگا شێوەکارییەکان بەسەر بردو بە هەویای ئەوەبووم لە تابلۆیەکدا خەمە ئەزلییەکانی خۆم بدۆزمەوە ..... ئاخر من بنیادەمێکم تەمەنێکە باریکی قورسم بە شانەوەیەو ئێوە لێی بێ ئاگان، ڕازێکم پێیەو هێشتا نەم درکاندووە، دەی تۆیەک نەتوانی جێگەی خولیاو خەمەکانی من لە تابلۆکانتدا بکەیتەوە ئیدی ئەم ڕەنجەت لە پای چی؟) ئەم پاڵەوانە سەرەڕای ئەوەی تەمەنێکە باریکی قورسی بە شانەوەیە تاڕادەیەک ڕوخساریشی تەماوی و نادیارە، هەر لە سەرەتای چیرۆکەکەوە هەست دەکەیت کەسێکی ونەو ڕوخساری کەسایەتی شێواوە (ئەو دەمە بە هۆی حیکایەتە ترسناکەکانی دایکم شەوانە خەونی سەیرم دەبینی و بۆ بەیانی هەستم دەکرد هیچ ئەندامێکی جەستەم وەک خۆیان نەماون، سەری خۆمم لێ ببوو بە کەللەسەری ئەسپی بالداری نێو حیکایەتەکان، لووتم وەک هی فیل درێژ ببووەوە، نینۆکی پەنجەکانم بەهی پشیلە کێوی دەچوون) ئەم بنیادەمە سەرەڕای ئەم بارە قورسەی بە کۆڵیەوەیە دەروونیشی لە ژێر هەمان باردا هیلاک و شێواو و ونە، لە چیرۆکەکەدا زانیاریەکی ئەو تۆ لەسەر خۆی نادات، جگە لەوەی کەناوی سوارەیەو بە منداڵی لە گەڵ دایکێکی بێوەژندا ژیاوەو تووشی نەخۆشی دەروونی بووەو دایکی بردوویەتی بۆ مەزارگەی خاڵخاڵان بۆ چاکبوونەوە و لەوێ جەنگی خاڵخاڵانی دیوە، کە گەورەش دەبێت چەندین ساڵ لە تەمەنی لە سەردانی پێشانگا شێوەکارییەکاندا بەسەر دەبات و بە دوای تابلۆیەکدا دەگەڕێت خەمە ئەزلییەکانی خۆی وەک (تاکێک) بدۆزێتەوە، دواتریش دۆزینەوەی خەمە گشتیەکانی میللەتەکەی لە تابلۆیەکدا کە لە بەرجەستە بوونی جەنگی خاڵخاڵانی ڕاستەقینەو بە گۆڕستان بوونی ولاتدا خۆی دەبینێتەوەو دەبێتە ئامانج و مەبەستی، لەگەڵ ئەوەشدا کە کەسێکی ون وێڵ و ماندووە، بەڵام پاڵەوانێکی وریاو بەئاگایە، بۆیە بەدوای تابلۆیەکدا دەگەڕێت خولیا و خەمەکانی ئەوی لە خۆ گرتبێت، ئەمەش دەقاودەق مرۆڤی کوردە کە چۆن تاکو ئێستا نەبووەتە خاوەنی کەسایەتی خۆی و لە نێو تەمتومانی ئەم گەردوونەدا گوم بووەو بە دوای تابلۆیەکدا دەگەڕێت خولیاکانی تێدا بیدۆزێتەوە، بە تایبەتی کوردی کەرکووک کە ئێستا تووشی دڵەڕاوکێ و نیگەرانی هاتوون، ئەو ڕازەش کە تا ئێستا نەیدرکاندووە ڕازی دەوڵەتی کوردییە کە تا ئێستا وەک ڕاز و ئاواتێک لەدڵی هەموو کوردێکدایە و کەس ناوێرێت بیدرکێنێت، ڕەنگە ئەو تابلۆیەش هەر ئەم دەوڵەتە بێت، کە هۆکاری ڕاستەقینەی خۆ دۆزینەوەیە لەم دنیایەدا، بەڵام سەرەڕای ئەوەی دەیان پێشانگا دەگەڕێت، بەڵام تا کۆتایی چیرۆکەکە ئەو تابلۆیە نایدۆزێتەوە، بەڵام هونەرمەندێک بەڵێنی دروستکردنی ئەو تابلۆیەی دەداتێ، لە بەرانبەر ئەم خەمساردییەدا گلەیی ئەوە لە هونەرمەندەکان دەکات ئەوانەی دەتوانن وێنەی خەمە ئەزلییەکانی ئەم لە تابلۆکانیاندا بکێشن و باسی ئێش و ئازارەکانی بکەن و بە دنیای بناسێنن کەچی بۆی ناکەن (ئەو هونەرمەندانەش یەکەم خوداو دووەم دەوڵەتە زلهێزەکانن کە تاکو ئێستا بڕیاری دروستکردنی دەوڵەتی کوردییان نەداوە ئەوەی هەیەو نییە چەند بەڵێنێکی زارەکییە وەک ئەوەی هونەرمەندەکە) ڕووداوەکانی نێو چیرۆکەکە تا ڕادەیەک ئاڵۆز و چڕ و پڕن، چیرۆکنووس لەم چیرۆکەدا چەندان مەبەست و ڕووداوی وروژاندووە کە هەرەیەکەیان پرسێکی گرنگ و مەسەلەیەکی چارەنووسسازن و لەسەر دڵ و دەروونی پاڵەوان ڕەنگیان داوەتەوە، ئەم پاڵەوانە ڕۆژێکیان لە کاتی چوون بۆ سەردانی پێشانگایەک گوێی لێدەبێت لە دەرگەی مالێی میمکە تەمینی دراوسێیان دەدرێت تەماشا دەکات تەرمێکی تریان بۆ دەهێننەوە، ئەم میمکە تەمینە کاتی خۆی کۆڕێکی بووە بە ناوی جەنگی خاڵخاڵانی کە ساڵی هەشتا لە خاڵخاڵان کۆچیەر کوشتوویەتی و کەسیش گۆڕەکەی نەبینیوە، ئیدی هەموو جارێک کە داروەدستەی ڕژێم کەسێک لە شاردا لەژێر ئەشکەنجەدا دەکوژن دەیبەن بە ناوی جەنگی کوڕیەوە دەیدەن بە میمکە تەمین، تا لە نێو حەوشەکەی خۆیدا بینێژێت، بۆیە حەوشەکەی دەبێتە گۆڕستان و پڕ دەبێت لە گۆڕی نەناسراو، ئیدی لێرەوە ئاستی ڕووداوەکان بەرەوسەرەوە دەچن. پاش ئەوەی دەچێتە پیشانگەی نێو تەلارە خڕەکە دیسان لەوێش ئەوەی بۆی دەگەڕێت نایدۆزێتەوە، لێرەدا کاتێک خەریکی تۆمارکردنی

سەرنجەکانی دەبێت قسەیەکی هونەرمەندەکە لەسەر جەنگی خاڵخاڵانی دەیگەڕێنێتەوە بۆ سەردەمی منداڵی ئەوکاتەی کە ئەم منداڵ بووەو تووشی نەخۆشی دەروونی بووە، دایکی بردوویەتی بۆ سەر مەزارەکەی خاڵخاڵان تا چاک ببێتەوە، لەوێ بۆ یەکەمجار زەلامێک کە دەموچاوی خۆی هەڵپێکاوە لەنێو گومبەزەکەی خاڵخاڵاندا دەبینێت و قسەی لەگەڵدا دەکات و پێی دەڵێت مەترسە من جەنگی خاڵخاڵانم، دواتر وتوێژێک لە نێوان پاڵەوان و جەنگی خاڵخاڵاندا دێتە ئاراوە و جەنگی پێی دەڵێت من جەنگییم و نامرم، ئاخر ئەگەر من بمرم ئێوەش شوێن و هەتەرتان نامێنێت، پاش ئەم دەمەتەقێیە ئەوکەسەی کە دەموچاوی خۆی هەڵپێکاوە و لافی ئەوە لێ دەدات کە ئەو جەنگی خاڵخاڵانییە بە پاڵەوان دەڵێت گێل ئەم گێلییە ڕایدەچەڵەکێنێت و هەست دەکات ئەویش بە گەورەبوونی سەری و درێژبوونی لووتی زانیوە، سەرەڕای هەموو ئەمانە ئەو هێشتا دووداڵە لەوەی ئایا ئەمە جەنگییە، یان نا؟ ئەو شەوە لە مەزارەکە دەمێننەوە سبەی وەک دوو ڕێبواری وێڵ خۆی و دایکی بە ڕێچکەیەکدا بەرەو کەرکووک دەگەڕێنەوە، ئەمە پوختەی چیرۆکەکەیە، بەڵام ئەم چیرۆکە تەنیا گێڕانەوەی ئەم ڕووداوە نییەو بەڵکو لەگەڵ ئەم تەوەرە سەرەکییەدا دەیان ڕووداوی لاوەکی ترو کورتیلە چیرۆکی تریشی تێدایە کە بە کۆی هەر هەموویان چیرۆکەکەیان تەواو کردووە، ئێمەش هەر ڕووداوەو بە پێی ڕۆڵی خۆی و لە شوێن و پێگەی خۆیدا قسەمان لەسەر کرد، وەک گوتمان چیرۆکنووس (جەلیل کاکەوەیس) لەم چیرۆکەدا زۆرشتی وروژاندووە و هێما و ئاماژەی بۆ زۆر شت کردووە، مەبەست و بیروڕاو بۆچوون و گۆشەنیگای خۆی لە چوارچێوەی پاڵەوانەوە لەسەر زۆر شت داوە، بەو پێیەی چیرۆکەکە لە کەرکووک ڕووی داوە پاڵەوانیش کەرکووکییەو ناوەکەشی کوردییە، بۆیە ئەویش وەک کوردی کەرکووک وێڵ و ون و ئاوارەیە، ئەوەتا لەبەر بێکەسی پەنا بۆ مەزارگەو گۆڕی شەهیدان دەبات، ئەم پاڵەوانە تەمەنی بەسەر دوو قۆناغدا دابەشە، قۆناغی حوکمی ڕژێمی ڕووخاو، قۆناغی دوای ئازادی عێراق، بەڵام لەبەر ئەوەی ئەم چیرۆکە وەک پێشتر گوتمان میژووی نووسینی پێوە نییە ئێمە میژووی بڵاوبوونەوەی دەکەینە میژووی نووسینی، وەلێ دیارە بەشێکی زۆری ڕووداوەکان لە سەردەمی ڕژێمدا ڕوویان داوە، وەک لە گۆڕستانەکەی ماڵی میمکە تەمیندا دەیبینین، بێجگە لە پاڵەوانی سەرەکی کە کوردێکی کەرکووکییە، عەیبی ئەم پاڵەوانە لەوەدایە ئەوەی دەیەوێ و پێویستی پێیەتی هەوڵ نادات بە دەست و مەچەکی خۆی بە فرچەی خۆی دروستی بکات، بەڵکو تەنیا بۆی دەگەڕێ و دەیەوێت خەڵک بۆی دروست بکەن، ئێمە دەزانین هەر ئینسانێک خەمی خۆی لە ناخی خۆیدایەو کەس وەک ئەو هەست بە ئازارەکانی ناکەن کەوابوو هیچ کەسێک ناتوانێت وەک خۆی گوزارش لە خەمەکانی بکات، بۆیە لە جیاتی ئەوەی لە تابلۆی ئەم وئەودا بۆ خەمەکانی خۆی و جەنگی خاڵخاڵانی ڕاستەقینە بگەڕێت، دەبووایە هەوڵی بدایە ئەو تابلۆیە خۆی دروستی بکردایە، وەلێ ئەوەی جێگای سەرنجە دەبینین لە ژیانی واقیعیشماندا ئێمە تووشی هەمان نەخۆشی بووین لە هەموو شتێکدا چاوەڕوان و دەستەڕوانی ئەم و ئەوین تا بۆمانی بکەن وەک خۆمان کەمئەندام و نقوستان بین، ئەمەش ڕەنگە بە دیوێکی تردا بگەڕێتەوە بۆ ئەو بێ بڕوا بە خۆبوونەی کە وەک نەخۆشییەکی دەروونی تووشی تاکی کورد هاتووە، ئەمەش بەڵگەیەکی دیکەی ڕاستی واقیعی ئەمڕۆی میللەتی کوردە کە پاڵەوانەکە وێنەیەکی زەقی تاکەکانییەتی.

ئەنجام

لە پوختەی باسدا بەو ئەنجامە دەگەین کە چیرۆکی (شیوەخوێن)ی جەلیل کاکەوەیس چیرۆکێکی سیمبۆلۆژییە و چیرۆکنووس لە چوارچێوەی پاڵەوانەوە بە کۆمەڵێ ڕەمز و هێما بیروڕا و گۆشەنیگای خۆی لەسەر چەند دیاردەیەکی کۆمەڵایەتی و سیاسی دوێنێ و ئەمڕۆی واقیعەکەمان دەربڕیوە، ئەمەشی بە شێوەیەکی هونەری جوان کردووە و ستایل و تەکنیکی جوانی بەکارهێناوە، ئەم چیرۆکە چیرۆکێکی ڕەخنە ئامێزە کە گوزارشت لە قۆناغێکی ترسناکی ژیانی میللەتی کورد دەکات، هەروەها ئیدانەی ئەو ئیستغلال کردنەی ناوی شەهید و پێشمەرگە دەکات، کە ئەمڕۆ زۆر کەس لە ژێر کۆمەڵێک ناوی دەمامکداردا پەیڕەوی دەکەن، هەروەها بەشێوەیکی هونەری کەسایەتی مرۆڤی کوردی پیشان داوین کە چۆن ئەمڕۆ لە نێو ئەم دنیا جەنجاڵەدا سەرگەردان بووە و بۆ دۆزینەوەی خودی خۆی پیشانگاکانی دنیا دەگەڕێت، ئەم چیرۆکە زێتر لە خوێندنەوەیەک و هەڵسەنگاندنێک هەڵدەگرێت، دەشێ بە پێی خوێندنەوە و بەکارهێنانی ئامراز و زاراوە ڕەخنەییە جیاجیاکان ماناو دەلالەتی